

I. С. Гаврилюк

УДК 82-09:81'373.21:821.133.1

ПОЕТОНИМОСФЕРА РОМАНУ АЛЬБЕРА КАМЮ «СТОРОННІЙ»

Реферат. Стаття розглядає поетонімосферу роману Альбера Камю «Сторонній». Особлива увага приділяється антропоетонімам, їх значенню і ролі в тексті, що дозволяє розкрити авторський задум, певною мірою викрити прихований сюжет, підкреслити суттєві характеристики персонажів.

Ключові слова: поетонімосфера, антропоетонім, власна назва, номінація.

Поетонім та поетонімосфера конкретного літературного твору є важливими об'єктами наукових досліджень сьогодення. Адже дослідження у галузі ономастики є одними з ключових для вищого аналізу літературного твору, оскільки у більшості випадків письменник вкладає глибокий зміст у імена персонажів. Вітчизняні розвідки з поетичної ономастики досить широко висвітлюють теоретичні та практичні проблеми науки, однак дане питання – поетонімосфери роману «Сторонній» – не є достатньо з'ясованим, бо охоплює у собі питання не лише ономастики та літературознавства, а й філософії. Окремі спроби знаходимо у зарубіжних авторів. Так, наприклад, суттєвою для дослідження є стаття Артура Шерра «Обід Мерсо з Раймондом: християнська тема у «Сторонньому» Альбера Камю».

Творчість Альбера Камю – одне з найбільш суперечливих явищ світової літератури. І це не дивно, адже пошуки істини нерідко змушують філософа схилитися до цілком протилежних думок. Ця двоякість, амбівалентність притаманна значній частині його творів. Особливий інтерес у цьому сенсі викликають власні назви, які або підкреслюють, або ж заперечують думку автора.

Сюжет «Стороннього» досить простий, але роль грає не стільки сюжет, скільки те, що стоїть за ним. Роман починається смертю матері головного персонажа, Мерсо, простого службовця. Він прибуває до притулку на похорон, але не відчуває скорботи, яка ніби була б тут такою доречною, та і не виявляє якихось особливих емоцій. Цього ж дня Мерсо зближається з Марі, з якою непогано проводить час. Їх стосунки важко охарактеризувати однозначно. Для Марі ці взаємини наповнені сенсу, і вона прагне шлюбу, Мерсо сприймає її скоріше як тіло, людську істоту, яка приносить йому задоволення.

Сусід Мерсо – Раймонд Сенте – вирішує вилити йому душу і скаржитися на коханку, яка йому зраджує. Він бив її багато разів, востаннє до крові, але він прагне справжньої помсти. Тому просить Мерсо написати листа, який би змусив її захотіти повернути щасливе минуле з ним, отримавши цього листа, вона б розчулилася, вони б кохалися і якраз в останній момент близькості він би дав їй ляпаса і викинув за двері. Мерсо погоджується на це. Однак все має свої наслідки. Раймонда переслідують араби, друзі приниженої коханки. Він пропонує Мерсо поїхати розвіятися, насолодитися пляжем на околицях Алжира. Згоду досягнуто, і компанія вирушає на відпочинок. Однак переслідувачі не відстають. Стається так, що Мерсо залишається сам на пляжі, насолоджується природою, водночас він увесь час наготові, тримає револьвер Раймонда. Неподалік влаштовується один араб. Врешті настає такий момент, коли сонце стає нестерпно пекучим, як у день похорону матері, ніж араба зблиснув на сон-

ці. Врешті, рушниця, яка висіла на стіні у першому акті, вистрелила. Тобто вистрелив револьвер. Декілька разів.

Далі – ув'язнення, судовий процес, де обвинувачення вказує на аморальність Мерсо, наводячи як приклад те, що він не плакав на похороні матері, яку відправив у притулок, чи те, що зміг спокійно розважатися із коханкою того ж дня. Врешті Мерсо засуджують до смертної кари, що не надто його бентежить.

Смерть – одне із центральних понять філософії Камю. Як і в «Сторонньому», так і в багатьох інших творах знаходимо ідею абсурдності буття: який сенс жити, прагнути до чогось, якщо усе одно всі ми колись помremo, несуттєво коли: сьогодні чи через двадцять років – результат завжди той самий. Слово “смерть” і його похідні з’являється у романі близько сорока разів. Ім’я головного героя – Мерсо – можна трактувати по-різному. Слово “meursault” означає сорт бургундського вина. Деякі дослідники схильні вважати, що, називаючи так свого персонажа, автор просто намагається включити його у сучасне життя, певною мірою типізує, самим лише іменем присвоюючи йому певний соціальний статус [3, с. 17]. Однак можна подивитися на це і з іншого боку. Частина прізвища “Meurs” є першою особою однини теперішнього часу дієслова помирати. Тобто “я помираю”. Думка не позбавлена сенсу, адже і життєвим кредо героя була та сама абсурдність буття – навіщо жити, якщо усіх чекає смерть. З іншого боку, Мерсо засуджено до смертної кари, тому таке ім’я говорить саме за себе. Цікаво, що Камю не дає імені своєму персонажу, лише прізвище.

Хоча Камю стверджує те, що Бог помер, його персонаж не сприймає релігії, релігійний мотив присутній у романі і власні назви цей факт підкреслюють. По-перше, сам Камю говорив, що його герой – це Христос, який постраждав за правду. У своїй знаменитій передмові до видання American University 1955 року він писав: “це історія людини, яка без жодного героїзму погоджується померти за правду... Я намагався змалювати у моєму персонажі єдиного Христа, якого ми потребуємо”. Відчуваючи іронію у порівнянні Христа і Мерсо, він повторив: “Я інколи говорив і завжди парадоксально, що я намагався змалювати у цьому персонажі єдиного Христа, якого ми потребуємо... я говорив це без жодного наміру богохульства, а тільки з легкою іронією, яку митець має право відчувати до персонажа, якого він створив”. Треба сказати, що Камю володів глибокими знаннями теології, у віці двадцяти трьох років він захистив докторську дисертацію з філософії на тему «Неоплатонізм та християнська думка». Без сумніву, він не проводив паралелі між Мерсо і Ісусом бездумно.

Суть наступна: суспільство осуджує Мерсо за відсутність емоцій на похороні матері, але для

нього правда понад усе, тому якби він плакав на похороні матері, то, підкоряючись суспільним умовам, виражав би те, чого не відчуває, а отже, брехав би. Згодом на судовому процесі з цього факту розідмуть суттєвий аргумент для страти Мерсо. Слухання закінчується фразою судді: “C’est fini pour aujourd’hui, monsieur l’Antéchrist”. – “На сьогодні досить, пане Антихрист”. Як бачимо, у обох випадках номінації – і з Мерсо-Христом, і з Мерсо-Антихристом присутнє метафоричне перенесення.

Певний відтінок християнства вносять у роман і інші імена. Марі, подруга Мерсо, без сумніву нагадує про біблійну Марію – або Марію Магдалину, або ж Марію із притчі про Марфу і Марію. У неї смиренний характер, вона намагається виправдати для себе Мерсо і згодом підтримує його на судовому процесі. Хоча ім’я її може мати й іншу природу. Воно співзвучне з формою дієслова “одружитися” – se marier або ж іменником маті – подружжя. Як уже зазначалося, Марі прагнула шлюбу.

Селест, власник ресторану, де обідає Мерсо, має ім’я, що можна інтерпретувати як “небесний, божественний”.

Більше того. Томас Перез – так звали нареченого матері Мерсо – ще один неоднозначний антропонім роману. Томас – форма імені Фома. А Перез – іспанське прізвище, патронім, похідний від імені Педро – Петро. Відразу виникають асоціації з іменами апостолів.

Особливий персонаж роману – Емануель. Мерсо тільки двічі згадує його у романі, інформуючи читача: “Je suis allé au cinéma deux fois avec Emmanuel qui ne comprend pas toujours ce qui se passe sur l’écran. Il faut alors lui donner des explications”. – “Я двічі ходив у кіно з Емануелем, який не завжди розуміє, що відбувається на екрані. Тому треба йому пояснювати”. Тому неподібно до Мерсо, чия поверхнева наївність приховує палке бажання правди, Емануель дійсно простий персонаж. Певною мірою він альтер его Мерсо, незважаючи на його другорядну роль. Можливо, Камю призначав Емануеля репрезентувати сатиричний образ Месії чи іронічну версію Бога чи Ісуса. Книга Ісаї (7:14) пророкує, що діва народить сина на ім’я Імануїл, який згідно з більшістю інтерпретацій і є Богом. Новий Завіт відроджує пророцтво Ісаї, зокрема у Євангелії від Матвія йдеться про те, що «діва виносить дитину, сина і його назвуть Емануелем, що означає “Бог з нами”». Емануель, хоч він і колега Мерсо, не втягнутий у Раймондову і Мерсо сутичку з арабом. Цілком очевидно, що він менш дружній з Мерсо, ніж ресторатор Селест, який разом із Марі, Раймондом, Масоном і навіть старезним Саламано свідчать на користь Мерсо на суді. Насправді у світлі конотацій його імені Емануелева неможливість брати участь у судовій справі чи

другорядне місце у романі натякають на те, що Камю приготував йому абсурдну роль, роль екзистенційного “відсутнього Бога” [2].

Про ще одного персонажа роману сказано так: “Son ami s’appelait Masson. C’était un grand type, massif de taille et d’épaules, avec une petite femme ronde”. Номінація базується очевидно на асоціаціях, у тому числі звукових: **massif** – **Masson** (масивний – Масон). Та і Мадам Масон теж була кругленькою.

І нарешті зауважимо, що окремі імена і назви взяті письменником зі свого життя. Так, Маренго – село, де розташовувався притулок, носить назву саду поблизу ліцею, де навчався Камю. Сенте (Sintès) – прізвище Раймонда – це іще і дівоче прізвище матері письменника. Причини такого

найменування важко сформулювати однозначно, тим більше що вони очевидно більше стосуються сфери психології. Але очевидно одне: називаючи так персонажа чи місце, автор наділяє їх певними рисами, можливо, відомими лише йому.

Не можна не згадати ще одну особливість роману. Лише персонажі-союзники Мерсо мають імена, інші позбавлені імен: суддя, адвокат, прокурор, журналіст, священник, араб, поліцейський. Вони – це суспільство, яке засуджує, вони не особистості, а ідеї.

Таким чином, виявляємо, яку важливу роль грає поетонім у романі. **Він виступає засобом індивідуалізації**, певним чином характеризує носія цього імені і навіть дозволяє простежити прихований сюжет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Camus Albert. L’Etranger / Albert Camus. – Gallimard, 1957. – 180 p.
2. Scherr Arthur. Meursault’s dinner with Raymond: a Christian theme in Albert Camus’s L’Etranger. Christianity and Literature / Arthur Scherr // http://findarticles.com/p/articles/mi_hb049/is_2_58/ai_n31587010/ – Режим доступу: 09.09.2010 p.
3. Zileli Bilge Nihal. Absurdity of the human condition in the novels by Albert Camus and Samuel Beckett. A thesis for the degree of Doctor of Philosophy / Zileli Bilge Nihal. – 2005. – 166 p.

Гаврилюк І. С.

ПОЭТОНИМОСФЕРА РОМАНА АЛЬБЕРА КАМЮ «ПОСТОРОННИЙ»

В статье рассматривается поэтонимосфера романа Альбера Камю «Посторонний». Особое внимание уделяется антропоэтонимам, их значению и роли в тексте, что позволяет раскрыть авторский замысел, в определенной степени эксплицировать скрытый сюжет, подчеркнуть существенные характеристики персонажей («Λογος όνομαστική», № 4, 2012, с. 55-57).

Ключевые слова: поэтонимосфера, антропоэтоним, имя собственное, номинация.

Наврылюк І. С.

THE POETONYMOSPHERE OF ALBERT CAMUS’S NOVEL «THE STRANGER»

The article deals with the whole range of poetonyms in Albert Camus’s novel «The Stranger». The special attention is paid to the anthropoetonyms, their meaning and role in the text, which helps to reveal the author’s intention, to some extent to expose the hidden plot and to emphasize the essential features of characters («Λογος όνομαστική», № 4, 2012, с. 55-57).

Key words: poetonymosphere, anthropoetonym, proper name, nomination.